

Maja Todić i Nebojša Jevtić

BEZIMENI

Savremena, stvarajuća kultura na Kosovu i Metohiji ima svoje izdvojene i potpuno zanemarene oblasti, segmente i umetnike. Vajarstvo je, za razliku od književnosti ili slikarstva, gotovo potpuno marginalizовано и nepoznato široj kulturnoj javnosti, pa čak i aktuelnoj lokalnoj likovnoj sceni. Sem sporadičnih učešća na pojedinim likovnim kolonijama, ovi umetnici, ostali su bez svoga glasa, prostora, galerija ili javnih prostora.

Prostor izuzetno bogat sakralnim spomenicima dao je u periodu posle Drugog svetskog rata, između ostalih, akademika Svetomira Arsića Basaru i profesora Zorana Karalejića. Posle bombardovanja 1999. godine crkvena baština doživela je fatalni udarac, a spomeničko nasleđe po gradovima, uključujući i dela iz socijalističkog perioda potpuno je uništeno i, u najvećoj meri, nestalo bez traga. Izgledalo je da su sa tim delima, razaranjima i izgonom stanovništva nestali i vajari, da je, sem Odseka za vajarstvo na Fakultetu umetnosti koji je izmešten iz Prištine u Kosovsku Mitrovicu, zamrla čitava jedna umetnička oblast. Međutim, savremeno stvaranje i život dali su iznenađujući odgovor: u getima, u potpunoj izolaciji, bez kritike i vrednovanja, radi i stvara jedna nova, mlada generacija kosovsko-metohijskih vajara.

Dom kulture „Gračanica“ je, u dužem periodu, na različite načine pratio njihov rad, identifikovao ih i imao delimičan uvid u stvaranje. Ulazak u geto-atelje i izlazak na svetlo ovih radova, nije samo otkrivanje bezimenih stvaralaca, nego i otkriće jedne svedene poetike oblika koja nastoji da se konstituiše kao posebni izraz nastao između različitih oblika i fenomena zla. Ova izložba, prvi put identificuje, predstavlja i okvirno vrednuje jednu novu i nepoznatu generaciju u okviru savremene likovne scene Kosova i Metohije. Ovaj skulptorski opus do sada nije opisivan, periodizovan i eventualno vrednovan i kritički obrađivan.

Na početku realizacije izložba je zamišljena kao jedan vid podrške mladim ljudima, ali se sa dubljim uvidom shvatilo da je reč o otkrivanju poetike, najvećim delom, zasnovane na ikoničnom praobliku, svedenoj čulnosti i glasnoj geto tišini u kojoj je nastala.

Dom kulture „Gračanica“ je na osnovu tih kriterijuma za ovu izložbu izabrao devet mlađih vajara. To su: Igor Čepkenović (Lipljan), Đorđe Jocić (Vučitrn), Ana Gašić (Osojane, Istok), Vladimir Antić (Kosovska Mitrovica), Slaviša Mihajlović (Kosovska Kamenica), Branislav Ristić (Štrpce), Nenad Milosavljević (Donja Gušterica, Lipljan), Milisav Šarac (Kosovo Polje), Aleksandra Stanković (Prizren). Svaki od njih zastupljen je sa po dve skulpture.

U skulpturama Branislava Ristića odnos prostor–oblik sveden je na međusobno prožimanje gde vazduh čini sastavni deo skulpture, koja kao da je zagnjurena u prostor u kome se dopunjuje svojom uglačanom punoćom. „Pročišćene skulpture“ odlika su većine autora: Đorđa Antića, Ane Gašić, Vladimira Antića i Aleksandre Stanković. U njihovim radovima

su primjenjeni nezaobilazni osnovni principi: likovnost, jednostavnost i konzistentnost, kao i izbegavanje „alegorijskog diskursa“ u korist forme i njenog entiteta. Poštovanje materijala i njegovo dovođenje do perfekcije i u savršen sklad sa idejom o obliku, predstavlja spoj čulnog i racionalnog u aktovima Igora Čepkenovića i Nenada Milosavljevića. Slaviša Mihajlović se izdvaja od ostalih kako materijalom koji koristi, tako i simbolikom forme gde su skulpture prikazane kao frakture ili prelomi kostiju, što je metafora podeljenih svetova koji „krivo srastaju“. Dva pravougaona kamena prožeta reljefnim akcentima Milisava Šarca su svojevrsna asocijacija na Gazimestan, i deo su umetnikovih traženja u duhovnosti i sakralnoj umetnosti.

Ostati i stvarati bezimen u svojoj enklavi znači živeti jednu vrstu podviga. Vajati potpuno izolovan, bez kritike i sa premalo kontakata, a biti poetički uključen u generacijsko stvaranje, u opšte fenomene i ideje vremena znači da je ova umetnost iznad svog vremena. Bezimeni stvaraoci u izolovanim geto ateljeima modeluju svoja razmišljanja, strahove, patnju, nadu, a „Duh diše gde hoće, i glas njegov čuješ, a ne znaš otkuda dolazi i kuda ide“ (Jn 3,8) i svedoči o fenomenu stvaralačke postojanosti i otpornosti savremene srpske umetničke scene i kulture na Kosovu i Metohiji.